

Veďte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Diskriminace spotřebitele

V rámci budování jednotného vnitřního trhu ve smyslu čl. 14 Smlouvy o založení ES jako skutečného ekonomického prostoru, kde je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu, je stále větší důraz kladen také na ochranu spotřebitele. Rozdíly v právní úpravě jednotlivých členských států totiž mohou být vnímány jako překážka volného pohybu. Jedním z proklamovaných cílů v rámci evropského integračního procesu je mj. vytvoření skutečného spotřebitelského vnitřního trhu, kde budou mít všichni spotřebitelé zajištěnou stejnou úroveň ochrany bez ohledu na to, v kterém členském státě se právě nacházejí[1].

V rámci tohoto procesu je také velký důraz kladen na opatření proti diskriminaci spotřebitele. Jednotlivé prameny komunitárního práva se věnují především oblasti zaměstnání a přístupu k němu, ale nevyhýbají se ani oblasti prodeje zboží a poskytování služeb, což dokazuje i nedávno představený návrh směrnice, kterou se zavádí zásada rovného zacházení bez ohledu na víru či vyznání, zdravotní postižení, věk a sexuální orientaci[2]. Jedním z nejdůležitějších již platných pramenů v této oblasti je směrnice Rady č. 2004/113/ES ze dne 13. prosince 2004, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování. Tato směrnice se zaměřuje na potírání diskriminace na základě pohlaví. Dalším pramenem je pak například směrnice Rady č. 2000/43/ES, která se týká diskriminace na základě rasy a etnického původu, a mnohé další.

Do českého práva měly být tyto prameny transponovány především antidiskriminačním zákonem, který byl v květnu tohoto roku vetován prezidentem republiky. I Senát měl s jeho přijetím problémy a přijal usnesení, ve kterém se „neztotožňuje s charakterem normy, která umělým způsobem zasahuje do přirozeného vývoje společnosti, nerespektuje kulturní odlišnosti členských států a požadavek rovnosti ve výsledku povyšuje nad princip svobody volby.“ Senát však antidiskriminační zákon nakonec schválil, neboť jej „považuje za nástroj implementace požadavků vyplývajících z evropského práva, za jejichž neprovedení hrozí České republice sankce.“

Evropské směrnice upravující rovné zacházení ve svém textu i odůvodnění zdůrazňují především to, že spotřebitel musí mít možnost využít odpovídající prostředky právní ochrany. Antidiskriminační zákon upravuje možnost v případě diskriminace využít speciální žalobu. V rámci současné právní úpravy je ale spotřebitel v České republice chráněn pouze jinými právními nástroji než je zastrešující antidiskriminační zákon, a to prameny práva, jež upravují určité dílčí otázky. V oblasti spotřebitelského práva je jím především zákon č. [634/1992](#) Sb. o ochraně spotřebitele. Ten v § 6 po novele provedené zákonem č. [36/2008](#) Sb. stanoví, že „prodávající nesmí při prodeji výrobků nebo poskytování služeb spotřebitele diskriminovat.“ [3] V rámci českého právního řádu znamená toto ustanovení všeobecný zákaz diskriminace v oblasti prodeje zboží a poskytování služeb, tzn. zákaz diskriminace z jakéhokoliv důvodu. I na toto ustanovení zřejmě naráží prezident ve zdůvodnění svého zamítavého postoje k antidiskriminačnímu zákonu, když upozorňuje na fakt, že „většinu věcí, které jsou v zákoně uvedeny, již obsahují stávající právní normy“. Problém je ale s aplikací tohoto ustanovení. Spotřebitel, který se cítí diskriminován, se může obrátit na příslušné dozorové orgány, nejčastěji na Českou obchodní inspekci, která je obecným dozorovým orgánem podle zákona o ochraně spotřebitele. Problém je v tom, že tomuto dozorovému orgánu může spotřebitel pouze podat podnět k provedení správního řízení, dále však není účastníkem tohoto řízení a nemá v rámci tohoto řízení možnost sám za sebe bojovat za svá individuální práva, například za odškodnění za diskriminační jednání apod.

Spotřebitel postižený diskriminačním jednáním se dále může se svým problémem obrátit na soud. Spotřebitel buď může žalovat diskriminujícího podnikatele o náhradu škody, nebo může podat žalobu na ochranu osobnosti. V případě žaloby na náhradu škody nelze uplatnit nárok na náhradu nemajetkové újmy, což je většinou právě ta podstatná újma, kterou spotřebitel diskriminujícím chováním podnikatele utrpí. Skutečná škoda a ušlý zisk ve smyslu § 442 občanského zákoníku bývají buď nulové, nebo velmi nízké. Mnoho spotřebitelů pak typicky hovoří o tom, že „jim nejde o těch pár stovek či tisíc korun“, ale o princip a o to, aby se podnikatel takového jednání napříště nedopouštěl.

Z tohoto pohledu se tak jeví v rámci stávající právní úpravy jako nejlepší možnost žalovat podnikatele na ochranu osobnosti. Institut ochrany osobnosti ale primárně nemá sloužit k ochraně proti diskriminačnímu chování, protože ne každé diskriminační chování může způsobit zásah do osobnostních práv, resp. ne vždy se zásah do osobnostních práv podaří diskriminovanému spotřebiteli prokázat. Proto by mohla nová žaloba podle antidiskriminačního zákona napomoci k efektivnější ochraně proti diskriminačnímu chování. Na rozdíl od žaloby na ochranu osobnosti by totiž spotřebiteli k tomu, aby se domohl svých práv, stačilo prokázat diskriminační chování podnikatele, a to ještě v určitých případech při využití obrácení důkazního břemene v rámci procesu dokazování, jak je popsáno níže.

Specifikem v případech diskriminace spotřebitele je především to, že se špatně prokazuje. V rámci snahy o co nejefektivnější ochranu spotřebitele přijalo komunitární právo princip obrácení důkazního břemene, čímž je spotřebiteli poskytována také zvláštní procesněprávní ochrana. V rámci přibližování českého práva komunitárnímu právu byl tento princip do našeho právního řádu ve vztahu ke spotřebitelským vztahům zakotven zákonem č. [151/2002](#) Sb.. Tímto zákonem byl do § 133a občanského osudního řádu doplněn odst. 2. Toto ustanovení obrátilo důkazní břemeno pro případy diskriminace z důvodu rasového či etnického původu mj. při prodeji zboží v obchodě nebo poskytování služeb. Podle tohoto ustanovení „Skutečnosti tvrzené o tom, že účastník byl přímo nebo nepřímo diskriminován na základě svého rasového nebo etnického původu, má soud ... při prodeji zboží v obchodě nebo poskytování služeb za prokázané, pokud v řízení nevyšel najevo opak.“ Podle antidiskriminačního zákona se mělo toto pravidlo rozšířit i na diskriminaci na základě pohlaví při přístupu ke zboží a službám tak, aby byla splněna povinnost České republiky správně transponovat čl. 9 směrnice Rady č. 2004/113/ES.

Samotný princip obrácení důkazního břemene je velmi kritizován ve zdůvodnění veta prezidenta republiky. Prezident uvádí, že „tento princip je naprosto absurdní, je v rozporu s našimi, ale i evropskými právními principy a tradicemi a může přinášet nové křivdy a nespravedlnosti.“ Prezident také upozorňuje na to, že diskriminace je upravena také v mnoha mezinárodních smlouvách, které mají dle čl. 10 Ústavy přednost před zákonem. Princip obrácení důkazního břemene v případech diskriminace je ovšem uznáván i podle těchto mezinárodních smluv. To potvrzuje i judikatura Evropského soudu pro lidská práva aplikující Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (Evropskou úmluvu). Evropský soud pro lidská práva poprvé připustil posun důkazního břemene v případě Nachova[4] proti Bulharsku a tuto judikaturu potvrdil např. i v rozhodnutí D. H. proti České republice[5]. Na mezinárodním poli je tedy tento princip přijímán. Z hlediska českého práva se k němu vyjadřoval v minulosti Ústavní soud ve svém rozhodnutí 419/2006. V tomto rozhodnutí Ústavní soud velmi precizně vysvětluje ústavněprávně konformní výklad daného ustanovení, jehož znění není s ohledem na transponovanou komunitární úpravu nejšťastnější. Ústavní soud interpretuje toto ustanovení tak, že „osoba, která tvrdí, že je obětí diskriminace, musí nejdříve soudu předložit skutečnosti dostatečně odůvodňující závěr o existenci možné diskriminace...“. Teprve potom přechází důkazní břemeno na žalovaného. Ten musí prokázat, že k diskriminačnímu jednání nedošlo. Ústavní soud tak uzavírá, že zmíněné pravidlo nepředstavuje překročení ústavních mezí práva na spravedlivý proces, musí však být správně interpretováno a aplikováno. Je třeba ovšem poznamenat, že se stále jedná o pravidlo výjimečné, které je aplikováno pouze v případech diskriminace z určitých

důvodů, nikoliv obecně.

Ani antidiskriminační zákon v této oblasti nepředstavuje v procesněprávní oblasti nějaký zásadní průlom. Dává ovšem spotřebitelům v případě diskriminace možnost využít žalob obdobných jako při zásahu do sféry osobnostních práv, tedy žaloby negatorní, restituční a satisfakční, včetně náhrady nemajetkové újmy v penězích, přičemž jim poskytuje lepší pozici především z hlediska důkazního (viz. výše). Z těchto důvodů se domnívám, že by taková ochrana v našem právním řádu byla potřebná, a to i s ohledem na budování vnitřního trhu v rámci procesu evropské integrace. Česká republika je jediným členským státem, který má s transpozicí antidiskriminačních směrnic takové zpoždění.

S diskriminačním jednáním se spotřebitelé stále setkávají, proto je třeba posilovat úroveň jejich ochrany v souladu s evropským trendem a dát poškozeným spotřebitelům do rukou účinné prostředky právní ochrany tak, aby mohlo pokračovat vytváření skutečného spotřebitelského vnitřního trhu v souladu s programovými dokumenty.

Mgr. Tomáš Palla
poradce SOS - Sdružení obrany spotřebitelů, o.s.

-
- [1] Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského acquis ze dne 08.02.2007, KOM (2006) 744 final
 - [2] Proposal for a COUNCIL DIRECTIVE on implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of religion or belief, disability, age or sexual orientation ze dne 2.7.2008, COM (2008) 426 final
 - [3] Dřívější formulace zakazovala kromě diskriminace jakékoliv chování v rozporu s dobrými mravy
 - [4] Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva z 6. července 2005 CASE OF NACHOVA AND OTHERS v. BULGARIA (Applications nos. 43577/98 and 43579/98)
 - [5] Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze 13. listopadu 2007 CASE OF D.H. AND OTHERS v. THE CZECH REPUBLIC (Application no. 57325/00)

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Smluvní autonomie vs. ochrana slabší strany v moderním kontraktačním právu](#)
- [Reklamáce vad stavby](#)
- [Konec „severních ateliérů“? Nový stavební zákon otevírá dveře k rekolaudaci ubytovacích jednotek na plnohodnotné byty](#)
- [Oceňování nemovitosti a přiměřená náhrada při zrušení spoluvlastnictví](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 33.: Prevence střetu zájmů \(jednatel × společnost\)](#)
- [Úročení jistoty \(kauce\), kterou skládá podnájemce nájemci - II. díl](#)
- [Když obecní pozemky již nemusí být obecní - institut mimořádného vydržení v obecním právu](#)
- [Střet zájmů členů volených orgánů obchodních korporací: pravidla, proces a následky](#)
- [Dvě kiwi denně: EU schválila první zdravotní tvrzení pro čerstvé ovoce](#)
- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)